

JESSAMINE CHAN

Šola za dobre matere

Prevod: Katja Jeraj Valentinčič

Za moje starše

Želela sem najti skupno pravilo za vse, kar je živo.
Našla sem strah. Seznam mojih mor je pot, ki vodi od tod.

- ANNE CARSON, *Plainwater*

1. poglavje

»Vašo hčerko imamo.«

Prvi torek v septembru je, popoldne najslabšega dneva njenega življenja, in Frida se trudi ostati na cesti. Policist ji v glasovnem sporočilu naroči, naj takoj pride na policijsko postajo. Frida prekine predvajanje sporočila in odloži telefon. Ura je 14.46. Domov se je nameravala vrniti pred uro in pol. Z avenije Grays Ferry zavije na prvo stransko ulico in ustavi zraven vrste avtomobilov, parkiranih ob pločniku. Pokliče na policijsko postajo in se začne opravičevati, pojasnjevati, da je pozabila na čas.

»Je z njo vse v redu?«

Policist odgovori, da je otrok na varnem. »Nismo vas dobili na telefon, gospa.«

Frida prekine zvezo in pokliče Gusta, vendar mora pustiti sporočilo. Naroči mu, naj pride na postajo na vogalu Enajste in Whartonove ulice. »Za Harriet gre, nekaj je narobe.« Glas ji zastane, potem ponovi policistovo obljubo, da je z njuno hčerko vse v redu.

Ko spet spelje, se opomni, da ne sme prekoračiti omejitve hitrosti ali prevoziti rdeče luči, da mora dihati. Med koncem tedna za praznik dela je bila z živci čisto na koncu. V petek in soboto jo je kot ponavadi dajala nespečnost, tako da je spala po dve uri na noč. Ko ji je Gust v nedeljo pripeljal Harriet za njene tri dneve in pol, je imela vneto uho. Tisto noč je spala devetdeset minut. Naslednjo noč eno uro. Harrietin jok je bil neizprosno, prevelik za njeno telo, preglasen, da bi ga stene njune majcene hiše lahko vsrkale. Frida se je trudila po najboljših močeh. Pela ji je uspavanke, ji vtirala v prsi mazilo, ji dala

dotatno mleko. Legla je na tla zraven Harrietine posteljice in držala skozi prečke njeno tako popolno ročico, ji poljubljala členke in nohte, iskala tiste, ki bi jih bilo treba skrajšati, in molila, da bi se hčerkinе oči zaprle.

Popoldansko sonce pripeka, ko Frida ustavi avtomobil pred policijsko postajo, ki je dve ulici stran od njene hiše v stari italijanski soseski v South Phillyju. Parkira, odhiti k sprejemnemu pultu, vpraša receptorko, ali je videla njeno hčerko, malčico, staro osemnajst mesecev, pol Kitajko, pol belko z velikimi rjavimi očmi, s skodranimi temno rjavimi lasmi in frufrijem.

»Očitno ste njena mati,« odvrne receptorka, starejša belka z rožnato šminko, in stopi izza pulta. Frida ošine od glave do peta, na koncu ji pogled obstane na njenih izdelanih natičkah.

Policijska postaja se zdi precej prazna. Receptorka s počasnim šepajočim korakom, pazeč na levo nogo, odvede Frido po hodniku do sobe za zaslišanja, ki je brez oken, stene pa so osladne metino zelene barve. Frida sede. V kriminalkah, ki jih je gledala, luči vedno migetajo, tukaj pa je njihov sij nepretrgan. Zmrazi jo, zato si zaželi, da bi imela suknjič ali šal. Ob dnevih, ko ima Harriet, je pogosto izčrpana, zdaj pa ji na prsi pritiska še boleča teža, ki se ji je zažrla v kosti, in jo dreveni.

Podrgne se po rokah. Njena osredotočenost pojema in narašča. Z dna torbice potegne telefon in si začne očitati, ker ni takoj opazila policistovega sporočila, ker je davi, ko se je naveličala nenehnih samodejnih računalniških klicev, izključila zvonjenje in ga je pozneje pozabila spet vključiti. V zadnjih dvajsetih minutah je Gust šestkrat klical in poslal množico zaskrbljenih sporočil.

Tu sem, Frida končno napiše. *Pridi kmalu*. Morala bi ga poklicati nazaj, vendar se boji. V njeni polovici tedna Gust pokliče vsak večer in vpraša, ali se je Harriet naučila kakšno novo besedo ali osvojila novo motorično spretnost. Fridi ni

všeč razočaranje v njegovem glasu, če se to ne zgodi. Toda Harriet se spreminja drugače: njen prijem postaja močnejši, opazi nove podrobnosti v knjigi, ki ji jo bere, in ko jo poljubi za lahko noč, ji dlje zre v oči.

Frida položi podlakti na kovinsko mizo, nasloni nanje glavo in za delček sekunde zadremaj. Dvigne glavo in v kotu pod stropom opazi kamero. Njene misli se vrnejo k Harriet. Kupila ji bo jagodni sladoled, ker ga ima najraje. Ko bosta prišli domov, ji bo dovolila, da se bo igrala v kadi, dokler bo hotela. Pred spanjem ji bo prebrala več knjig. *Zajček Dolgoušček. Medo Jaka.*

Policista vstopita, ne da bi prej potrkala. Policist Brunner, ki jo je poklical, je čokat belec, star dobrih dvajset let, v kotičkih ust ima mozolje. Policist Harris je črncet srednjih let z brezhibno urejenimi brki in močnimi rameni.

Frida vstane in jima poda roko. Zahtevata vozniško dovoljenje, da bi preverila, ali je res Frida Liu.

»Kje je moj otrok?«

»Sedite,« reče policist Brunner in s pogledom ošine Fridine prsi. Beležnico odpre na prazni strani. »Kdaj ste odšli od doma, gospa?«

»Okrog poldneva? Ob pol enih? Po kavo sem šla. Potem sem šla še v pisarno. Ne bi smela. Vem. To je bilo zelo neumno. Izčrpana sem bila. Žal mi je. Nisem hotela ... Mi lahko, prosim, poveste, kje je?«

»Ne delajte se neumne, gospa Liu,« reče policist Harris.

»Saj se ne. Lahko pojasnim.«

»Otroka ste pustili doma. Samega. Sosedje so ga slišali jokati.«

Frida položi dlani na mizo, ker se mora dotakniti nečesa mrzlega in trdnega. »Ne bi smela.«

Policista sta prišla okrog dveh in vstopila skozi pokrit zunanji hodnik. Steklena drsna vrata med kuhinjo in vrtom so bila odprta, zato so otroka ščitila samo tanka mrežasta vrata.

»Torej je bila vaša malčica ... Ji je ime Harriet? Harriet je bila torej sama dve uri. Je tako, gospa Liu?«

Frida potisne dlani pod noge. Zapustila je svoje telo in plava visoko nad njim.

Povesta ji, da Harriet pregledujejo v kriznem centru za otroke. »Nekdo jo bo pripeljal ...«

»Pregledujejo? Kako to mislite? Poslušajta, ni to, kar mislita. Nikoli ne bi ...«

»Počasi, gospa,« jo prekine policist Brunner. »Zdite se mi pametna ženska. Pojdimo po vrsti. Zakaj ste otroka sploh pustili samega?«

»Šla sem po kavo, potem pa v službo, ker sem potrebovala neko kartoteko. Papirnato. Očitno sem pozabila na čas. Ko sem videla, da ste klicali, sem bila že na poti domov. Žal mi je. Več dni nisem spala. Ponjo moram. Lahko zdaj grem?«

Policist Harris odkima. »Nismo še končali. Kje naj bi bili danes? Kdo naj bi skrbel za otroka?«

»Jaz. Kot sem vama povedala, sem šla v službo. Na Whar-tonu delam.«

Pojasni, da je njena naloga krajšanje in pisanje povzetkov raziskovalnih člankov za univerzitetni časopis, namenjen podjetjem in poslovnežem. Kot bi pisala seminarske naloge o stvareh, o katerih se ji niti sanja ne. Od ponedeljka do srede, ko je hči pri njej, lahko dela od doma. To je po Harrietinem rojstvu njena prva redna služba. Ima jo šele pol leta. V Filadelfiji je težko dobiti primerno službo oziroma kakršnokoli službo sploh.

Pove jima za svojega zahtevnega šefa in rok za oddajo. Profesor, s katerim trenutno sodeluje, je star enainosemdeset let. Svojih pripomb nikoli ne pošlje po elektronski pošti. V petek jih je pozabila prinesiti s sabo iz službe, vendar jih je nujno potrebovala, da bi končala povzetek.

»Nameravala sem samo skočiti po papirje in se takoj vrniti. Potem sem začela odgovarjati na elektronska sporočila. Morala bi ...«

»Takšni ste šli v službo?« Policist Harris pokima proti Fridinemu nenalichenemu obrazu, srajci iz kamrika, popackani z zobno pasto in arašidovim maslom. Dolgim črnim lasem, spetim v neurejen voz. Kratkim hlačam. Madežu na bradi.

Frida pogoltne slino. »Šef ve, da imam otroka.«

Pišeta v beležnici. Preverila bosta, ampak če ima policijsko kartoteko, bi jima morala povedati.

»Seveda je nimam.« Stiska jo v prsih. Začne jokati. »Naredila sem napako. Prosim. Morata mi verjeti. Me boste zaprli?«

Policista rečeta, da ne. Sta pa poklicala socialno službo. Socialna delavka je že na poti.

* * *

Ko Frida ostane spet sama v metino zelenem prostoru, si začne gristi prste. Spomni se, da je dvignila Harriet iz posteljice in ji zamenjala pleničko. Spomni se, da ji je dala jutranjo stekleničko, jogurt in banano, ji brala iz ene od knjig o medvedkih, tiste, v kateri pridejo k njim prespat prijatelji.

Od štirih zjutraj sta bili bolj ali manj skoraj ves čas pokonci. Frida bi morala oddati članek že prejšnji teden. Vse dopoldne je krožila med Harrietinim igralnim kotičkom in kavčem v dnevni sobi, pred katerim je imela na klubski mizici razgrnjene zapiske. Znova in znova je pisala isti odstavek, ki bi laikom pojasnil Bayesovo statistiko. Harriet je ves čas vreščala. Hotela ji je splezati v naročje. Hotela je, da jo dvigne. Zagrabila je njene papirje in jih vrgla na tla. Ves čas se je dotikala tipkovnice.

Posaditi bi jo morala pred televizor. Spomni se, da je razmišljala, da ji bo šef, če ne bo končala članka, če bo zaostala z delom, preklical dovoljenje za delo od doma in Harriet

bo morala v vrtec. Upala je, da se bo temu izognila. Spomni se, da je hčerko potem dala v skakalca, igralno napravo, ki je Harriet, odkar je shodila, ne bi smela več uporabljati. Pozneje ji je dala vodo in krekerje v obliki različnih živali. Preverila je pleničko. Poljubila jo je na glavo, ki je imela vonj po mastnem. Stisnila je njene zalite rokice.

Harriet bo v skakalcu na varnem, je pomislila. Z njim ne more nikamor. Kaj bi se ji lahko zgodilo v eni uri?

Frida si začne v močni svetlobi sobe za zaslišanja gristi obnohtno kožico, vleči stran koščke kože. Kontaktne leče jo vse bolj motijo. Iz torbice izvleče pudrnico in si v ogledalu ogleda sive kroge pod očmi. Včasih je veljala za čedno. Ker je majhna in vitka, ima pa okrogel obraz, frufu in poteze punčke iz porcelana, so ljudje sklepali, da jih nima še niti trideset. Zdaj pa ima pri devetintridesetih med obrvmi in ob ustih globoke gube, ki so se pojavile po porodu. Ko jo je čez tri mesece Gust zapustil zaradi Susanne, so se še poglabile.

Davi se ni oprhala niti si ni umila obraza. Skrbelo jo je, da bi se sosedje pritožili zaradi joka. Morala bi zapreti zadnja vrata. Morala bi se takoj vrniti. Sploh ne bi smela od doma. Že v petek bi se morala spomniti in vzeti papirje. Ali pa iti ponje med vikendom. Morala bi se držati prvotnega roka za oddajo.

Policistoma bi morala povedati, da nikakor ne sme izgubiti službe. Da je Gust našel mediatorja, da bi določil višino preživnine, saj ni hotel tratiti denarja za pravdanje na sodišču. Ker ima Gust službo, ki ga sicer osrečuje, je pa slabo plačana, in odplačuje kredit za študij, Frida pa ima menda velike možnosti za zaslužek, poleg tega pa naj bi si skrbništvo delila, je mediator predlagal, da bi ji Gust za Harriet plačeval petsto dolarjev na mesec. To ni bilo niti približno dovolj, da bi živeli samo od tega, saj je Frida pustila službo v New Yorku. Ni pa se mogla pripraviti do tega, da bi Gusta prosila za več. Niti ni zahtevala preživnine zase. Starši bi ji pomagali, če bi jih

prosila, ampak tega ni mogla storiti, saj jo je bilo preveč sram. Preživljali so jo že po tistem, ko se je Gust odselil.

Ura je petnajst čez štiri. Frida zasliši glasove na hodniku, zato odpre vrata in zagleda Gusta in Susanno s policisti. Susanna se ji približa in jo objame. Ne odmakne se, tudi ko Frida otrpne ob stiku z oblakom njenih bujnih rdečih las in parfuma z vonjem sandalovine.

Susanna jo podrgne po hrbtu, kot da sta prijateljici. Odločena je, da bo prijazna do Fride, pa naj se zgodi, kar hoče – vse do njene popolne predaje. Stara je komaj osemindvajset let in je nekdanja plesalka. Preden se je v njenem življenju pojavila Susanna, se Frida ni zavedala, da je lahko razmik med starostjo osemindvajset in devetintrideset tako silen in poguben. Dekle ima droben vilinski obraz z velikanskimi modrimi očmi, zaradi katerih se zdi krhka, pravljična. Celo ob dnevih, ko samo skrbi za Harriet, ima na vekah narisano črno črto in je oblečena kot najstnica, izžareva pa samozavest, ki je Frida ni nikoli premogla.

Gust sega v roko drugim policistom. Frida strmi v tla in čaka. Stari Gust bi vpil. Kot je tiste večere, ko se je skrila v kopalnico in jokala, namesto da bi vzela otroka v naročje. To pa je novi Gust, ki jo kljub njenemu prestopku nežno objame, saj je postal zaradi Susannine ljubezni in življenja brez toksinov zelo umirjen.

»Tako mi je žal, Gust.«

Gust prosi Susanno, da počaka zunaj, potem prime Frido pod roko in jo odpelje nazaj v metino zeleno sobo, kjer sede zraven nje in ji stisne roke. Že več mesecev nista bila sama. Sram jo je, da si še zdaj želi njegovega poljuba. Lepši je, kot bi si ga sploh kdaj zaslužila, visok, vitek in mišičast. Pri dvainštiridesetih je njegov oglati obraz naguban zaradi sonca, siveči peščeni valoviti lasje pa so na Susannino željo daljši. Zdaj spominja na deskarja, kakršen je bil v mladosti.

Roke ji stisne še močnejše, da jo zaboli. »Seveda je to, kar se je danes zgodilo ...«

»Skoraj ne spim. Nisem dobro premislila. Vem, da to ni opravičilo. Mislila sem, da jo za eno uro lahko pustim samo. Nameravala sem samo skočiti tja in se takoj vrniti.«

»Kako si lahko naredila kaj takega? To ni v redu. Nisi za vse sama. Lahko bi me poklicala. Enega od naju. Susanna bi ti pomagala.« Gust jo zgrabi za zapestja. »Nocoj bo šla z nama. Poglej me. Me poslušajš, Frida? To je resno. Policisti pravijo, da boš mogoče izgubila skrbništvo.«

»Ne.« Odtegne mu roke. Soba se zavrti okrog nje.

»Začasno,« reče. »Ljubica, ne dihaš.« Strese jo za ramena in ji reče, naj zajame sapo, vendar ne more. Če bi jo, bi najbrž bruhala.

Na drugi strani vrat zasliši jok. »Smem?«

Gust prikima.

Susanna drži Harriet. Podaja ji rezine jabolk. Frido vsakokrat prizadene, ko vidi, kako sproščena je njena hčerka s Susanno. Celó zdaj, ko je bolna in je velik del dneva prežive-la v strahu in s tujci. Frida jo je zjutraj oblekla v vijoličasto majčko z dinozavrom, črtaste pajkice in mokasine, zdaj pa je v razcapanem rožnatem puloverju, kavbojkah, ki so ji veliko prevelike, in nogavičkah. Čeveljčkov nima.

»Daj mi jo,« reče Frida in vzame Harriet Susanni.

Deklica ji ovije roke okrog vratu. Ko sta spet skupaj, se Fridino telo sprosti.

»Si lačna? So ti dali jesti?«

Harriet posmrkne. Oči ima rdeče in otečene. Sposojena oblačila imajo vonj po kislem. Frida si predstavlja, kako jo socialne delavke pregledujejo, ji slačijo oblačila, ji snamejo pleničko, pregledajo njeno telo. Se je je kdo neprimerno dotaknil? Kako se bo lahko svojemu otroku kdaj oddolžila? Bo trajalo mesece, leta ali vse življenje?

»Mami.« Harrietin glas je hripav.

Frida nasloni sence na Harrietino. »Mamici je zelo žal. Nekaj časa moraš biti pri očku in Sue-Sue, prav? Tako mi je žal, pikica. Res sem zavozila.« Poljubi jo na uho. »Še boli?«

Harriet prikima.

»Očka ti bo dal zdravilo. Obljubiš, da boš pridna?« Frida hoče reči, da se bosta kmalu videli, vendar se ugrizne v jezik. Z mezincem ujame Harrietin mezinček.

»Galaksije,« zašepeta. To je njuna najljubša igra, obljuba pred spanjem. *Obljubljam ti luno in zvezde. Rada te imam toliko, kot so velike galaksije.* To govori, ko daje Harriet spat. To punčko z enakim lunastim obrazom, dvojnimi vekami in resnimi usti, kot jih ima sama.

Harriet zadrema na njeni rami.

Gust povleče Frido za roko. »Domov moramo, da bo večerjala.«

»Ne še.« Objema Harriet in jo ziba, ji poljublja slana lica. Morata jo preobleči iz teh ogabnih oblačil. Morata jo okopati. »Noro te bom pogrešala. Rada te imam, pikica. Rada te imam, rada te imam, rada te imam.«

Harriet se zgane, vendar ne odgovori. Frida jo še zadnjič pogleda, potem zapre oči, ko ji jo Gust vzame iz naročja.

* * *

Socialna delavka je obtičala v prometni konici. Frida čaka v metino zeleni sobi. Mine pol ure. Pokliče Gusta.

»Pozabila sem ti povedati. Vem, da sta omejila mlečne izdelke, ampak dajta ji nocoj sladico. Nameravala sem ji kupiti sladoled.«

Gust pove, da so že večerjali. Harriet je bila preveč utrujena, da bi veliko pojedla. Susanna jo kopa. Frida se ponovno opraviči, zavedajoč se, da je to morda začetek let opravičevanja, da je zabredla v godljo, iz katere se morda ne bo nikoli več izkopala.

»Ko boš govorila z njimi, ostani mirna,« ji svetuje Gust. »Ne izgubi živcev. Prepričan sem, da bo vsega kmalu konec.«

Frida se zadrži in ne reče *Ljubim te*. Ne zahvali se. Vošči mu lahko noč in začne korakati sem ter tja. Policista bi morala vprašati, kateri sosedge so poklicali. Je bil morda starejši par, ki ima na mrežastih vratih prilepljeno obledelo razglednico s podobo papeža Janeza Pavla II.? Ali ženska, ki stanuje na drugi strani vrtno ograje in katere mačke opravljajo potrebo na Fridinem vrtu? Mogoče pa par, ki ga prek spalnične stene sliši tako sladostrastno stokati, da se počuti še bolj osamljeno, kot je.

Frida ne pozna njihovih priimkov. Večkrat jih je že pozdravila, vendar se ne zmenijo zanjo ali se je celo izogibajo. Od lani ima v najemu vrstno hišo s tremi spalnicami blizu Passyunk Squara. Je edina nebelka na ulici, edina, ki ne živi tam že desetletja, edina najemnica, edina japijka, edina z majhnim otrokom. To je bila največja hiša, ki jo je našla tako na hitro. Starši so morali biti sopodpisniki najemne pogodbe, saj takrat še ni imela službe na Pennu. West Philly je bližje službe, toda tam je bilo vse predrago. Soseske Fishtown, Bella Vista, Queen Village in Graduate Hospital so bile prav tako predrage. Iz Brooklyna so se preselili, ko je Gust, ki je krajinski arhitekt, dobil ponudbo za službo v prestižnem podjetju za ozelenitev streh v Filadelfiji. Njihovi projekti so osredotočeni na trajnost: obnovo mokrišč ter sisteme za zbiranje in rabo deževnice. Gust je takrat rekel, da bosta v Filadelfiji privarčevala dovolj denarja, da bosta lahko kupila hišo. In še vedno bosta dovolj blizu New Yorka, da bosta lahko šla tja, kadar bosta hotela. Poleg tega naj bi bila Filadelfija boljša za otroke. Zdaj pa Frida tiči v najmanjšem mestu, v katerem je kdaj živela, miniaturnem mestu, kjer nima kroga ljudi, ki bi ji pomagali, nobenih pravih prijateljev, le nekaj znancev. In zdaj mora zaradi skupnega skrbništva ostati tukaj do Harrietinega osemnajstega rojstnega dneva.

Ena od stropnih luči brni. Frida bi rada nekam položila glavo, vendar se ne more otresti občutka, da jo opazujejo. Gust bo povedal svojim staršem. Sama bo morala povedati *svojim* staršem. Na levem palcu si je odtrgala že večino obnohtne kožice. Zave se, da jo boli glava, da ima suha usta, da si želi nemudoma oditi iz tega prostora.

Odpre vrata in prosi za dovoljenje, da gre na stranišče in si kupi prigrizek. Na avtomatu si kupi piškote z arašidovim maslom in čokoladno ploščico. Jedla ni že od zajtrka. Samo kavo je popila. Že ves dan se ji tresejo roke.

Ko se vrne v sobo, jo tam čaka socialna delavka. Na pol pojedena ploščica ji pade iz rok. Nerodno jo pobere in si pri tem dobro ogleda ženskina napeta meča, črne kapri hlače in superge. Mlada je, stara približno petindvajset let, in zelo privlačna. Očitno je prišla naravnost iz fitnesa. Na sebi ima majico z naramnicami in športno jopico. Nizko v izrezu ji visi zlat križec. Skozi rokave se vidijo mišice na rokah. Pobarvane svetle lase ima spete v čop, zaradi katerega so široko razmaknjene oči videti kačje. Ima lepo kožo, ampak najbrž zaradi neznanke količine tekočega pudra; uporabila je tudi veliko senčil in rdečila. Ko se nasmehne, Frida zagleda bleščeče bele zobe filmske igralkе.

Sežeta si v roko. Socialna delavka, gospa Torres, jo opozori na košček čokolade na ustnici. Preden ga lahko obriše, jo začne socialna delavka fotografirati. Opazi odtrgano obnohtno kožico in ji reče, naj pokaže roke.

»Zakaj?«

»Imate kaj proti, gospa Liu?«

»Ne, v redu je.«

Od blizu ji fotografira roke, potem obraz. Preučuje madeže na njeni srajci. Tablični računalnik namesti v nagnjen položaj in začne tipkati.

»Lahko sedete.«

»Bivši mož je rekel, da mi boste morda začasno vzeli skrbništvo. Je to res?«

»Ja, otrok bo ostal pri očetu.«

»Ampak to se ne bo ponovilo. Gust to ve.«

»Gospa Liu, otroka smo odpeljali, ker je bil neposredno ogrožen. Hčerko ste pustili samo.«

Frida zardi. Vedno ima občutek, da ji gre vse narobe, toda tokrat za to obstajajo dokazi.

»Nismo našli znakov telesne zlorabe, je pa bila dehidrirana. In lačna. V poročilu piše, da je plenička premočila. Zelo dolgo je jokala. V hudi stiski je bila.« Socialna delavka pogleda po zapiskih in dvigne obrv. »In menda je bila hiša umazana.«

»Po navadi nisem taka. Za vikend sem nameravala počistiti. Nikoli ji ne bi storila nič žalega.«

Socialna delavka se hladno nasmehne. »Vendar ste ji. Nekaj me zanima. Zakaj je niste vzeli s sabo? Katera mati ne bi dojela, da mora otroka vzeti s sabo, če že mora ali pa želi zapustiti hišo?«

Čaka na njen odgovor. Frida se spomni davišnjega vse hujšega občutka nemoči in tesnobe, sebične želje, da bi imela vsaj trenutek miru. Večino dni se ji uspe pomiriti. Poniževalno je, da so zanjo odprli kartoteko, kot da je Harriet pretepala ali da sta živeli v bedi, kot da je ena tistih mater, ki na vroč poletni dan pustijo otroka v avtomobilu.

»Naredila sem napako.«

»Ja, ste že rekli. Ampak občutek imam, da mi nečesa niste povedali. Zakaj ste se nenadoma odločili iti v pisarno?«

»Po kavo sem šla. Potem sem se odpeljala do Penna, ker sem pozabila vzeti neke papirje. Pišem članek z enim od najstarejših profesorjev na poslovni šoli, ki se je dekanu že pritožil nad mano. Ker sem ga napačno citirala. Hotel je, da me odpustijo. In ko sem prišla v pisarno, sem začela odgovarjati na elektronska sporočila. Morala bi bolj paziti na čas. Vem, da je ne bi smela pustiti doma. Vem. Zavozila sem.«

Frida se potegne za lase, da vozél razpade. »Hčerka že nekaj dni ne spi. Vsak dan bi morala tudi podnevi dvakrat spati, pa ni. Ponoči sem spala pri njej na tleh, saj ni hotela zaspati, če je nisem držala za roko. In če sem hotela iz sobe, se je takoj zbudila in začela vreščati. Zadnje dneve sem se počutila kot v megli. Prehudo je bilo, nisem zmogla. Nimate tudi vi takih dni? Tako utrujena sem, da imam bolečine v prsih.«

»Vsi starši so utrujeni.«

»Nameravala sem se takoj vrniti.«

»Vendar se niste. Sedli ste v avto in se odpeljali. To je zapustitev, gospa Liu. Če bi radi odšli od doma, kadar se vam zljubi, bi morali imeti psa, ne otroka.«

Frida zamežika, da bi zadržala solze. Rada bi rekla, da ni taka kot tiste slabe matere pri poročilih. Ni zažgala hiše. Harriet ni pustila na postaji podzemne železnice. Ni je pripela na zadnjo klop avtomobila in zapeljala v jezero.

»Vem, da sem ga hudo polomila, ampak ni bilo nameno-
ma. Razumem, da je bilo to noro.«

»Gospa Liu, ste imeli kdaj psihiatrične težave?«

»Občasno me muči depresija. Nisem tako mislila. Ni-
sem ...«

»Naj sklepamo, da je bil to psihični zlom? Manična epizo-
da? Ste bili pod vplivom prepovedanih substanc?«

»Ne. Nikakor. In nisem nora. Ne bom trdila, da sem po-
polna mama, ampak starši delamo napake. Prepričana sem,
da ste videli marsikaj veliko hujšega.«

»Ne pogovarjava se o drugih starših, ampak o vas.«

Frida skuša umiriti glas. »Moram jo videti. Kako dolgo bo
to trajalo? Nikoli nisva bili ločeni več kot štiri dni.«

»Nič se ni reši tako hitro.« Socialna delavka pojasni pro-
ces, kot da bere nakupovalni seznam. Frida bo morala na psi-
hološko ocenjevanje, prav tako Harriet. Harriet bo hodila tudi
na psihoterapijo. V naslednjih šestdesetih dneh bo imela Frida

s Harriet tri srečanja pod nadzorom. Država bo zbrala vse potrebne podatke. Služba za zaščito otrok uvaja nov program.

»Podala bom svoje mnenje,« pove socialna delavka. »Sodnik pa bo odločil o skrbništvu – o tem, kaj bo za otroka najboljše.«

Ko skuša Frida spregovoriti, jo socialna delavka ustavi. »Gospa Liu, bodite veseli, da je tukaj še deklčin oče. Če ne bi bilo te možnosti, bi morala deklica začasno k rejnikom.«

* * *

Frida spet ne more spati. Na sodišču za družinske zadeve bo povedala, da s Harriet ni slabo ravnala, da je ni zanemarjala, da je imela samo en slab dan. Sodnika bo vprašala, ali je tudi on kdaj imel slab dan. Sama je morala na svoj slab dan iz hiše svojega uma, užete v hiši telesa, užete v hiši, v kateri je Harriet sedela v svojem skakalcu s krekerji pred sabo. Gust je tako pojasnjeval svet: um kot hišo, živečo v hiši telesa, živečo v hiši hiše, živečo v večji hiši mesta, to v še večji hiši države, v hišah Amerike, družbe in sveta. Govoril je, da se hiše prilegajo druga v drugo kot pri ruski babuški, ki sta jo kupila Harriet.

Nečesa pa Frida ne zna pojasniti, noče priznati, ni prepričana, ali se pravilno spomni – nenadnega zadovoljstva, ki jo je preplavilo, ko je zaprla vrata hiše in sedla v avtomobil, ki jo je odpeljal stran od njenega uma, telesa, hiše in otroka.

Odhitela je, ko je Harriet gledala drugam. Zdaj se sprašuje, ali je bilo to kot strel v hrbet, najmanj poštena stvar, ki jo je kdaj naredila. V bližnji kavarni si je kupila ledeno kavo, potem je šla k avtomobilu. Prisegla si je, da se bo takoj vrnila. Ampak deset minut za kavo se je podaljšalo v trideset minut, ki so se podaljšale v eno uro, ki se je podaljšala v dve uri in potem v dve uri in pol. Naprej jo je gnalo zadovoljstvo. Ne zadovoljstvo seksa, ljubezni ali opazovanja sončnega zahoda, ampak zadovoljstvo, da je pozabila svoje telo, svoje življenje.

Ob enih zjutraj vstane iz postelje. Hiše ni počistila že tri tedne in ne more verjeti, da so jo policisti videli takšno. Pobe-re Harrietine igrače, izprazni koše za ločeno zbiranje odpadkov, posesa preproge, naloži perilo v pralni stroj in ga vključi, počisti umazanega skakalca. Sram jo je, da ga ni že prej.

Čisti do petih, ko se ji začne zaradi razkužil in belila vrte-ti. Korito in umivalnik sta pomita. Kad je pomita. Lesena tla so pomita. Policistov ni v hiši, da bi videli, kako drgne štedil-nik. Ne vidijo, da je njena straniščna školjka brezhibno čista, da so Harrietina oblačila zložena in pospravljena v omaro, da ni več napol praznih škatel z naročeno hrano, da ni več pra-hu na vseh površinah. Ampak dokler je v gibanju, ji ni treba zaspati brez Harriet in ni ji treba čakati, da jo bo poklicala.

Lase in spalno srajco ima premočene od znoja, ko leže na čista tla, da jo zmrazi zaradi vetra, ki zapiha skozi zadnja vrata. Če ne more spati, kadar je Harriet pri njej, jo dvigne iz posteljice in jo drži, da ji spi na rami. Svojo zlato punčko. Pogreša hčerkino težo in toploto.

* * *

Frida se ob desetih zbudi s polnim nosom in bolečim grlom. Komaj čaka, da bo povedala Harriet, da je mamica končno zaspala, da jo mamica zdaj lahko pelje na igrišče. Potem se s počasi razraščajočo grozo zave, da Harriet ni doma.

Sede in si razgiba boleča ramena, ko se spomni social-ne delavke, metino zelene sobe in tega, da so ravnali z njo kot z zločinko. Predstavlja si, kako sta policista vstopila v to ozko temno hišo in sredi nereda našla prestrašeno Harriet. Mogoče sta opazila tudi skoraj prazne kuhinjske omarice in hladilnik. Mogoče sta opazila drobtine na pultu, zmečkane papirnate brisače, čajne vrečke v koritu.

Frida in Gust sta obdržala pohištvo, ki ga je vsak od njiju prinesel v zakon. Večina lepših kosov je bila njegovih. Prav

tako večina okrasnih predmetov in umetnin. Ko se je odselil, sta bila sredi prenove prejšnje hiše. Njeno sedanjo hišo je lastnik prebarval s pastelnimi barvami – dnevno sobo blede rumeno, kuhinjo oranžno, zgornje prostore blede modro in v barvi sivke. Fridino pohištvo in okrasni predmeti se ne ujemajo s stenami: črni okvirji fotografij, vijoličasta in temno modra perzijska preproga, olivno zelen naslanjač.

Nobene lončnice ji ne uspe obdržati pri življenju. Stene dnevne sobe in kuhinje so gole. Na zgornjem hodniku je v poskusu, da bi opomnila Harriet, od kod izvira, obesila nekaj fotografij svojih staršev in babic. Vendar niti sama ne zna dovolj mandarinščine, da bi jo jezika lahko naučila. V Harrietini sobi je poleg vrvice s pisanimi zastavicami iz blaga obesila še fotografijo Gusta izpred osmih let. Želela je, da Harriet vidi očeta tudi tukaj, čeprav samo na fotografiji. Četudi ve, da Gust tega ni naredil. To je ena od groznih stvari pri skupnem skrbništvu. Otrok bi moral mamο videti vsak dan.

Pogleda na telefon. Preslišala je šefov klic. Zanima ga, zakaj ne odgovarja na njegova elektronska sporočila. Pokliče ga in se opraviči s pojasnilom, da se je zastrupila s hrano. Prosi za novo podaljšanje.

Ko se oprha, pokliče Renee, odvetnico, ki jo je zastopala pri ločitvi. »Še danes moram govoriti s tabo. Prosim. Nujno je.«

* * *

Fridina ozka ulica je to popoldne prazna, čeprav se ob sončnih dnevih priletni sosedje radi zbirajo na vrtnih stolih na ozkem pločniku. Želi si, da bi jo videli, saj ima na sebi elegantne hlače, svileno bluzo in čevlje z visoko polno peto. Naličila se je in skrila otečene veke za debelimi okvirji iz želvovine. Tudi policista in socialna delavka bi jo morali videti takšno – sposobno, uglašeno in vredno zaupanja.

Reneejina pisarna je v petem nadstropju zgradbe na ulici Chestnut, dve ulici severno od Rittenhouse Squara. Del prejšnjega leta se je Frida ta pisarna zdela kot drugi dom, Renee pa kot starejša sestra.

»Vstopi, Frida. Kaj se je zgodilo? Bleda si.«

Frida se zahvali Renee, ker jo je sprejela tako na hitro. Ozre se okrog in se spomni, kako je Harriet poslinila usnjeni kavč in pobrala s preproge vse kosme. Renee je obilna rjavolaska, stara malo pod petdeset, ki ima najraje puloverje z ohlapnim globokim izrezom in vpadljiv turkizni nakit. Tudi ona je priseljenka iz New Yorka. Na začetku ju je povezal prav to, da sta bili tujki v mestu in da sta imeli občutek, da se vsi drugi poznajo že od vrta.

Renee stoji s prekrizanimi rokami in se naslanja na pisalno mizo, medtem ko ji Frida razlaga, kaj se je zgodilo. Bolj jezna je, kot sta bila Gust in Susanna, bolj pretresena in razočarana. Frida ima občutek, da se pogovarja s svojimi starši.

»Zakaj me nisi poklicala že sinoči?«

»Nisem dojela, v kakšnih težavah sem. Zavozila sem. To vem. Naredila sem napako.«

»Temu ne moreš reči napaka,« jo zavrne Renee. »Tem ljudem ni mar, kakšen je bil tvoj namen. Služba za zaščito otrok postaja agresivnejša.« Prejšnje leto sta umrla dva otroka, ki sta bila pod njihovim nadzorom. Guverner je rekel, da ni prostora za napake. Uvajajo nova pravila. Na zadnjih lokalnih volitvah so izvedli referendum.

»O čem govoriš? Nisem grdo ravnala z njo. Nisem taka. Harriet je še majhna. Tega si ne bo zapomnila.«

»Frida, če pustiš majhnega otroka samega doma, to ni malenkost. Saj to razumeš, kajne? Vem, da so mame včasih v hudem stresu in gredo od doma, ampak tebe so pri tem zalogotili.«

Frida pogleda svoje roke. Neumno je bilo pričakovati, da jo bo Renee tolažila in jo spodbujala, kot jo je med ločitvijo.

»Temu bova rekli napačna presoja,« nadaljuje Renee. »Ne moreš reči, da je bila napaka, moraš prevzeti odgovornost.«

Renee meni, da bi lahko trajalo več tednov, da ji bodo vrnili delno skrbništvo. V najslabšem primeru nekaj mesecev. Slišala je, da je zadnje čase Služba za zaščito otrok postala učinkovitejša. Veliko se govori o transparentnosti in odgovornosti, nekaj o zbiranju podatkov in tem, da naj bi dali staršem več možnosti, da se dokažejo. Ves proces bi radi uskladili na zvezni ravni, da ne bi bilo razlik po državah. To je bila vedno težava. Ampak še vedno je največ odvisno od sodnika.

»Zakaj nič ne vem o tem?« vpraša Frida.

»Verjetno nisi bila pozorna, ker te ni zadevalo. Zakaj bi bila? Si pač živela po svoje.« Frida bi se morala osredotočiti na dolgoročni cilj: da bi ji Harriet vrnili in da bi primer zaprli. Tudi ko bo spet dobila skrbništvo, bo sledila preizkusna doba, verjetno eno leto, ko jo bodo še vedno nadzirali. Sodnik bo morda zahteval, da opravi celoten program – pregled doma, predavanja o starševstvu, psihoterapijo. Telefonski klici in nadzorovani obiski so boljši kot nič. Nekateri starši ne dobijo ničesar. Tudi če bo zadostila vsem zahtevam, žal ni nobenih zagotovil. Če bi jo – v najslabšem primeru in bog ne daj – spoznali za neprimerno, bi ji lahko odvzeli roditeljske pravice.

»Ampak to se ne more zgoditi. Kajne? Zakaj mi to govoriš?«

»Ker moraš biti od zdaj naprej zelo previdna. Ne strašim te, Frida, ampak govoriva o sodišču za družinske zadeve. Želim, da se zavedaš, s kakšnimi ljudmi imaš opravka. Resno, ne bi rada, da se pridružiš enemu tistih forumov za roditeljske pravice. Zdaj ni čas, da bi se postavila zase. Zmešalo bi se ti. Poleg tega tudi zasebnosti ni več nobene. Te ga ne smeš pozabiti. Opazovali te bodo. Za zdaj niso dali v javnost še nobenih podrobnosti novega programa.«

Renee sede k Fridi. »Obljubim, da jo bova dobili nazaj.« Dlan ji položi na podlaket. »Poslušaj, zelo mi je žal, ampak čaka me naslednja stranka. Pozneje te bom poklicala, prav? Tega se bova lotili skupaj.«

Ko skuša Frida vstati, se ne more zganiti. Sname si očala. Nenadoma pritečejo solze.

* * *

Ob koncu delovnega dneva je Rittenhouse Square poln tekačev, rolkarjev, študentov medicine, brezdomcev in brezdomk, ki živijo tam. To je Fridin najljubši kraj v mestu, klasičen park z vodomedom, živalskimi kipi in lepo urejenimi cvetličnimi gredami, obkrožen s trgovinami in restavracijami z mizami na pločniku. Park je edini kraj v Filadelfiji, ki jo spominja na New York.

Sede na prazno klop in pokliče Gusta. Vpraša jo, ali je kaj spala. Pove mu, da je bila pri Renee, potem prosi, da bi govorila s Harriet. Poskuša vključiti kamero, vendar je zveza pre-slaba. Takoj ko zasliši Harrietin glas, začne spet jokati.

»Pogrešam te. Kako si, pikica?«

Harrietin glas je še vedno hripav. Čeblja zloge, ki pa se ne slišijo kot »mami«. Gust v ozadju govori, da vnetje že po-
jenjava. Susanna jo je dopoldne peljala v interaktivni muzej Dotakni se.

Frida začne spraševati o muzeju, ampak Gust reče, da bodo večerjali. Frida ga spet prosi, da bi dal Harriet sladoleđ.

»Frida, vem, da dobro misliš, ampak nočeva je naučiti, da bi se tolažila s hrano. Pridi, Harjetka, reci pa pa.«

Prekineta zvezo. Frida si obriše nos s hrbtom dlani. Čeprav ima do doma štirideset minut peš in bo gotovo dobila žulje, ne more na vlak, saj bi jokala in bi vsi strmeli vanjo. Razmišlja, da bi poklicala uber, vendar noče z nikomer klepetati. Ustavi se v Starbucksu, da se usekne in si očisti očala.

Nedvomno vsi mislijo, da jo je pustil fant ali da so jo odpustili. Nihče ne bi uganil, kaj je zakrivila. Preveč imeniten vtis naredi. Preveč spodoben. Preveč azijski.

Odpravi se proti jugu, mimo dvojic žensk s podlagami za jogo in tetoviranih staršev, ki gredo po otroke v varstvu. Za dogodke prejšnjega večera se ji še vedno zdi, da so se pripetili nekomu drugemu. Sodnik bo videl, da ni alkoholičarka, da ni zasvojenka, da nima policijske kartoteke. Zaposlena je in miroljubna, predana mati. Ima diplomo in magisterij iz književnosti z Browna in Columbie, varčuje za pokojnino in za Harrietin študij.

Rada bi verjela, da je Harriet premajhna, da bi se spomnila vsega tega. Ampak mogoče bo ostal medel občutek prizadetosti, ki bi se z leti lahko krepil. Telesni spomin na jok, na katerega se ni nihče odzval.

* * *

Naslednje jutro ob osmih zazvoni pri vratih. Frida ostane v postelji, ko pozvoni še dvakrat, pa le vzame jutranjo haljo in odhiti v pritličje.

Moška iz Službe za zaščito otrok sta visoka belca širokih ramen. Oba sta v blede modrih srajcah, zatlačenih v platnene hlače. Njuna obraza sta brezizrazna, imata pa filadelfijski naglas in kratko postrizene lase. Eden ima velik trebuh, drugi drobno brado. Oba nosita kovinski poslovni kovček.

Tisti z drobno brado reče: »Gospa, namestiti morava kamere.« Pokaže ji dokumente.

»Je to inšpekcija doma?«

»Zdaj to počnemo drugače.«

Frida izve, da bosta kamere namestila v vseh prostorih razen v kopalnici. Pregledala bosta tudi kraj dogodka. Moški z drobno brado pogleda čez njeno glavo v dnevno sobo. »Očitno ste počistili. Kdaj pa?«

»Nedavno. Ste o tem govorili z mojo odvetnico?«

»Gospa, odvetniki nimajo pri tem nobene besede.«

Ženska, ki stanuje na drugi strani ulice, odgrne zavese. Frida se ugrizne v notranjo stran lica. Ne pritožuj se, je rekla Renee. Bodi spoštljiva. Sodeluj. Ne postavljalj preveč vprašanj. Vsak pogovor s Službo za zaščito otrok bo dokumentiran. Vse lahko uporabijo proti tebi.

Moška pojasnita, da bodo zbirali posnetke snemanja v živo. V vsakem prostoru bosta namestila kamero v kot pod strop. Eno tudi na vrt za hišo. Nadzirali bodo njene telefonske klice, sporočila, glasovna sporočila ter uporabo spleta in aplikacij.

Fridi izročita obrazec, ki naj bi ga podpisala. V nadzor mora privoliti.

Soseda še vedno gleda. Frida zapre vhodna vrata in si obriše roke v jutranjo haljo. Renee je rekla, da je cilj, da dobi Harriet nazaj. Poraz bi pomenil izgubo vsega. Vse to trpljenje se ji mogoče zdi neznosno, ampak v primerjavi z vsem življenjem je nekaj tednov ali celo mesecev malo. Predstavljalj si tisto drugo trpljenje, je rekla Renee. Ne more si. Če bi se to zgodilo, ne bi hotela več živeti.

Gre v hišo in poišče pisalo, potem podpiše obrazec. Ko moška vstopita in vzameta iz kovčkov nadzorno opremo, ju previdno vpraša, kaj bodo ocenjevali.

Moški s trebuhom odgovori: »Spoznati vas moramo.«

Frida vpraša, ali bosta kaj namestila tudi v njen avtomobil in predelek v službi. Zagotovita ji, da se bodo osredotočili samo na njeno domače življenje, kot da se bo bolje počutila, ker bo vedela, da jo bodo gledali, samo ko bo jedla, spala in dihala. Ko bodo imeli dovolj gradiva, bodo na podlagi posnetkov *analizirali njene občutke*, povesta.

Kaj to pomeni? Kako je to mogoče? V prispevkih, ki jih je našla na spletu, je predstavnik Službe za zaščito otrok povedal, da zaradi novega programa ne bo več človeških napak.

Odločanje bo učinkovitejše. Lahko bodo izločili subjektivnost in predsodke, uvedli univerzalna merila.

Moška fotografirata vsak prostor in se občasno ustavita, pokažeta na kaj in šepetata med sabo. Frida sporoči v službo, da bo pozna. Pregledata kuhinjske omarice in hladilnik, vse predale in omare, majceni vrt za hišo, kopalnico, klet. S svetilko posvetita v pralni in sušilni stroj.

Brskata po njenih oblačilih, dvigneta pokrov šatulje z nakitom. Tipata njene blazine in odeje. Streseta prečke Harrietine posteljice, zdrsneta z dlanmi čez žimnico in jo obrneta. Potem so na vrsti Harrietine odejice in igrače. Ko pregledujeta sobo za sobo, Frida stoji med vrati. Komaj se premaguje, da ne ugovarja. Občutek ima, da bosta vsak trenutek želela pregledati tudi njeno telo. Da ji bosta rekla, naj odpre usta, da bi preverila stanje zob. Mogoče mora država vedeti, ali ima karies.

Potem prineseta lestev. S stropa očistita pajčevine. Ko namestita še zadnjo kamero, pokličeta v pisarno in vključita predvajanje v živo.